

ПРИЧИНИ СТВОРЕННЯ, ПРАВОВИЙ СТАТУС ТА ЗНАЧЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СПІВТОВАРИСТВА ВУГІЛЛЯ ТА СТАЛІ

Європейська інтеграція налічує не один десяток років, протягом яких здійснювався пошук оптимального шляху розвитку і становлення єдиної Європи, тому дослідження історії європейського інтеграційного процесу є вкрай важливою та актуальною проблемою [7].

Передумовами зародження інтеграційних процесів в Європі після другої світової війни стали відносна господарська, економічна та політична слабкість Європи та прагнення західноєвропейських держав до відновлення колишньої позиції у світі [1, с. 13]. Ключове значення при цьому мала проголошена міністром закордонних справ Франції Робером Шуманом пропозиція створення Європейського об'єднання вугілля і сталі (European Coal and Steel Community, ЄОВС) [6, с. 30–31]. Пропозиція увійшла в історію під назвою «план Шумана». Однією з головних цілей плану стало примирення Франції та Німеччини та недопущення між ними війни у майбутньому. Найважливішим засобом досягнення цієї мети мав стати механізм управління та наднаціонального контролю над виробництвом і торгівлею стратегічною для військових потреб продукцією – вугіллям та сталлю [2, с. 5], тобто вивід базових галузей промисловості з-під нагляду національних адміністрацій.

Ініціатором ідеї створення Європейського об'єднання вугілля і сталі був французький комісар у справах планування Жан Моне, який висловлював занепокоєння з приводу того, що Європа ще довго буде залежати від США та бачив вихід з цієї ситуації у створенні наднаціональних структур. В своєму листі Роберту Шуману Жан Моне писав: «З моєї точки зору, неможливо, щоб Європа довго залишалася «залежною» від Сполучених Штатів економічно – майже виключно від їх кредитів, щодо безпеки – від їх військової сили» [3, с. 28].

Підготовлений Жаном Моне проект створення Європейського об'єднання вугілля і сталі ґрунтувався на поєднанні німецького та французького виробництва вугілля і сталі, а також встановлення над ним

---

¹ Студент 5 курсу Інституту прокуратури та кримінальної юстиції Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

спільного контролю. Господарства вказаних держав повинні були взаємодоповнюватися завдяки їх географічному сусідству та тому, що головні центри видобування вугілля та виробництва сталі утворювали, по суті, єдиний економічний район, розділений кордоном між Францією та Німеччиною. При цьому спільний контроль виключав також надмірну розбудову військових арсеналів. Таким чином, Європейське об'єднання вугілля і сталі стало першим кроком на шляху до інтеграції і реалізації давньої ідеї «єдиної Європи» [4, с. 157].

Фактично ЄОВС створило базу інфраструктуру для поширення інтеграції на інші галузі господарства, поставивши за мету забезпечення швидкого та зрівноваженого економічного розвитку, збільшення зайнятості, а також, у підсумку, підвищення рівня життя громадян країн-учасниць. Цілями Європейського об'єднання вугілля і сталі стали: створення для всіх споживачів із країн спільного ринку однакових умов доступу до сталі та вугілля; забезпечення регулярного постачання в необхідній кількості відповідної сировини та продукції; розвитку виробництва за умов раціональної експлуатації сировинних запасів; підтримки розвитку міжнародного обміну та модернізації продукції; протидії протекціонізму щодо промислових підприємств обох галузей.

Як зазначає С. В. Федонюк, для досягнення цих цілей передбачалися наступні заходи: поступове зниження мит і зняття кількісних обмежень в обороті між країнами-членами; встановлення єдиних транспортних тарифів на сировину та продукцію вугільної промисловості та металургії; посилення механізму вільної конкуренції на спільному ринку за допомогою заборони практик, що його обмежують (урядові субсидії, картелі) [1, с. 15–16].

Основою створення Європейського об'єднання вугілля і сталі став Паризький договір, підписаний 18 квітня 1951 р. Францією, ФРН та країнами Бенілюксу (Бельгією, Нідерландами і Люксембургом). Договір набув чинності 23 липня 1952 р. та втратив чинність 23 липня 2002 р., тобто через 50 років з дня його підписання.

Метою Паризького договору було зміцнення французько-німецької солідарності та відкриття шляху до європейської інтеграції, а також сприяння економічному розвитку країн-учасниць, підвищенню зайнятості та рівня життя населення країн-учасниць за допомогою створення спільного ринку сировини і продукції вугільної, залізорудної і металургійної промисловості. Виходячи з мети Паризького договору, він був

покликаний вирішувати такі завдання: досягнення економічного зростання країн-учасниць; підвищення рівня зайнятості та рівня життя населення країн-учасниць; створення найнижчих цін та поліпшення умов праці; забезпечення упорядкованого постачання спільного ринку. Паризький договір забороняв будь-яке втручання у вільний вибір постачальника покупцем (ст. 4 Паризького договору) [5].

Щоб виконувати свою функцію відповідно до договору Європейське об'єднання вугілля і сталі забезпечувало надання інформації, консультацій і розробку спільних цілей; надавало фінансові ресурси підприємствам для інвестування; оголошує широкому загалу причини своїх дій (ст. 5 Паризького договору) [5].

Відповідно до ст. 7 Паризького договору, утворювалися наступні інституції Європейського об'єднання вугілля і сталі: Вищий керівний орган і Комітет при ньому, Загальна асамблея («Європейський Парламент»), Спеціальна рада міністрів («Рада»), Суд ЄС [5].

Комісія складалася з 17 членів. Ця цифра могла бути змінена одногосним рішенням. У складі повинні бути присутні представники всіх країн-учасниць, але не більше одного. Члени Комісії повністю незалежні у виконанні своїх обов'язків. Члени Комісії призначалися за спільною згодою урядів держав-членів. Термін дії їх повноважень складав чотири роки, при цьому повноваження могли бути відновлені. Голова та шість віце-голів Комісії призначалися з числа її членів на дворічний термін відповідно до тієї ж процедури, яка була передбачена для призначення членів Комісії. Їх повноваження також могли бути відновлені.

Вищий керівний орган – вищий орган управління ЄОВС, що проводив всі організаційні заходи з метою забезпечення діяльності його департаментів (ст. 16 Паризького договору) [5]. Вищий керівний орган наділявся правом законодавчої ініціативи, саме він ініціював прийняття найважливіших рішень. Одночасно він був і основним законодавчим органом ЄОВС.

За проектом Моне на верховний керівний орган ЄОВС покладалися широкі повноваження: він повинен був встановлювати розмір заробітної плати і умови праці працівників вугільної та сталеливарної промисловості, гарантувати збут продукції і забезпечувати розширення ринків. Крім того, в його компетенцію повинна була входити розробка та впровадження виробничих програм, встановлення митних тарифів, надання кредитів підприємствам [4, с. 160].

Консультативний комітет при вищому органі управління ЄОВС склався не менше ніж з 72 і не більше ніж з 91 члена. Члени Консультативного комітету призначалися на дворічний термін. Консультативний комітет обирав голову та посадових осіб з числа своїх членів строком на один рік.

Загальна асамблея складалася з представників народів держав, об'єднаних в ЄОВС (кількість представників від кожної держави визначалася в ст. 21 Паризького договору), здійснювала функції консультації та контролю, якими вона була наділена згідно з Паризьким договором. Загальна асамблея розробляла пропозиції щодо прямих загальних виборів відповідно до єдиної процедури для всіх держав-членів. Загальна асамблея проводила щорічні сесії, збиралася без якого-небудь рішення про скликання, у другий вівторок березня (ст. 22 Паризького договору) [5]. Загальна асамблея приймала процедурні правила більшістю голів своїх членів. Формально це був інститут, що мав ознаки парламентської установи, однак при цьому виключалася можливість самостійного ініціювання і прийняття Загальною асамблеєю обов'язкових рішень.

Спеціальна рада міністрів складалася з представників країн-членів. Уряд кожної країни делегував до неї одного зі своїх членів (ст. 27 Паризького договору) [5]. Спеціальна рада міністрів, приймаючи рішення кваліфікованою більшістю голосів, встановлювала розміри окладів, винагород і пенсій Голови та членів Комісії, а також суддів, юридичних радників і секретаря Суду.

Суд забезпечував дотримання закону при тлумаченні і застосуванні цього Договору, а також правил, встановлених з метою його виконання (ст. 31 Паризького договору) [5]. До складу Суду входили 13 суддів. Діяльності Суду сприяли шість юридичних радників. Уряди держав-членів призначали за спільною згодою строком на шість років суддів і юридичних радників (ст. 32 Паризького договору) [5]. Суд також мав компетенцію приймати рішення про відшкодування ЄОВС збитків (ст. 40 Паризького договору) [5].

Утворення спільного ринку в межах Європейського об'єднання вугілля і сталі відбувалося поетапно. Так, 10 лютого 1953 р. було об'єднано ринки вугілля, залізних руд та вторинних металів, 1 травня 1953 р. – було утворено спільний ринок сталі, а 1 серпня 1954 р. – ринок спеціальних сталей. Загалом перехідний етап завершився 9 лютого 1958 р. Європейське об'єднання вугілля і сталі, безперечно, можна назвати першим

ринком, що включав території кількох держав і був виведений з-під їхнього національного контролю.

Не враховуючи митного союзу країн Бенілюксу, фактично на початку 50-х років ХХ ст. в Європі з'явився перший загальноєвропейський ринок з єдиним правовим регулюванням. Згідно з Паризьким договором розпочали свою діяльність наднаціональні органи контролю Європейського об'єднання вугілля і сталі. В той же час можливості наддержавного регулювання ринку Європейського об'єднання вугілля і сталі не були задіяні в повній мірі не через недоліки Паризького договору, а внаслідок неповного використання наддержавними органами наданих їм повноважень. Так, зокрема, в ЄОВС переважав механізм координації політики урядів, який був характерним для міжнародних організацій, повноваження інституцій ЄОВС використовувалися обережно і стримано, прямі арбітражні рішення проти волі заінтересованих сторін не приймалися і не застосовувалися.

Загалом можна сказати, що завдяки успіхам Європейського об'єднання вугілля і сталі, а також через невдачі політичної інтеграції країн-членів ЄОВС розпочався новий етап європейської інтеграції – створення Європейського Економічного Співтовариства (ЄЕС) та Європейського співтовариства з атомної енергії (Євроатом).

Література:

1. Європейська інтеграція: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / за ред. С. В. Федонюка, В. Й. Лажніка. Вид. 2-е, переробл. й доповн. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2011. – 760 с.
2. Баркалова І. М. Розвиток економічної інтеграції країн Західної Європи у 1950–1960-і рр. ХХ ст. / І. М. Баркалова // Наука. Релігія. Суспільство. – 2013. – № 4. – С. 3–9.
3. Европейская интеграция: учебник / под ред. О. В. Буториной. – М.: Изд. Дом «Деловая литература», 2011. – 720 с.
4. Малышева Н. С. Политические и экономические интересы США в отношении создания Европейского объединения угля и стали (1945–1951 гг.) / Н. С. Малышева // Известия Алтай. гос. ун-та. – 2009. – № 4–4. – С. 157–161.
5. Договор об учреждении Европейского объединения угля и стали [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/994_026/print1452931540652912.

6. Яковюк І. В. Правові основи європейської інтеграції та її вплив на державно-правовий розвиток України : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01; 12.0011 / І. В. Яковюк. – Х., 2014. – 474 с.

7. Яковюк І. В. Історичні передумови і основні етапи європейської інтеграції / І. В. Яковюк // Вісн. Акад. прав. наук України. – № 4. – 2003. – С. 82–92.

Науковий керівник: д-р юрид. наук, професор, завідувач кафедри міжнародного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого І. В. Яковюк

S. Potereiko¹

WHAT ARE EUROPEAN VALUES

The European Union (EU) is a political and economic partnership that represents a unique form of cooperation among sovereign countries. The Union is the latest stage in a process of integration begun after World War II, initially by six Western European countries, to foster interdependence and make another war in Europe unthinkable. Today, the EU is composed of 28 member states, including most of the countries of Central and Eastern Europe, and has helped to promote peace, stability, and economic prosperity through out the European continent [1].

In June 1993, the European Council at Copenhagen laid down the foundations of the current enlargement process. According to the Council, membership requires that the candidate country ensures «stability of institutions guaranteeing democracy, the rule of law, human rights and the respect for and protection of minorities.» This is called the political criteria [2, p. 7].

The foundations of a united Europe were laid on fundamental ideas and values to which the Member States also subscribe and which are translated into practical reality by the Community's operational institutions. According to the Article 49 of the Treaty on European Union any European State which respects the values referred to in Article 2 and is committed to promoting them may apply to become a member of the Union. The Union is founded on the values of respect for human dignity, freedom, democracy, equality, the rule of

---

¹ Student of 5th year The Criminal Justice and Prosecutors' Training Institute Yaroslav Mudryi National Law University.